

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

Ρ Ε Κ Β Ι Ε Μ

HOMO SAPIENS

Μ Ε

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

ΚΡΕΣΕΝΤΟ;

ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

ΔΟΚΙΜΙΟ

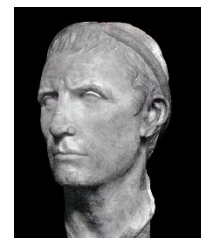
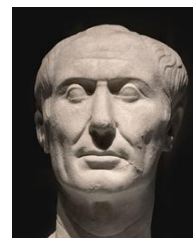
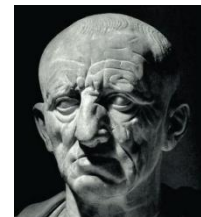
Τόμος Α΄

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Ε.Μ.Π.

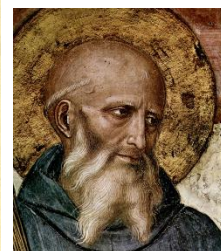
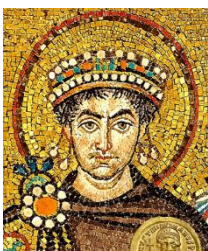
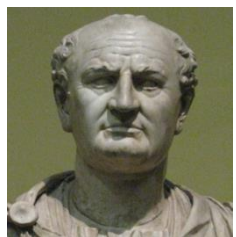
Παρουσίαση 6

*Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής
Πολιτείας (ρεπουμπλικανική περίοδος)*

Η παρακάτω παρουσίαση του δοκιμίου συμπυκνώνει την έντυπη έκδοση, διευκολύνοντας παράλληλα την προσβασιμότητα του αναγνώστη σε ένα σύνθετο εγχείρημα, μέσω του οπτικού και διαχειριστικού πλεονεκτήματος μιας διανθισμένης και με πρόσθετη εικονογραφία ηλεκτρονικής παρουσίασης

Οι προσφυγή του απαιτητικού ερευνητή αναγνώστη στο έντυπο κείμενο προσφέρει αναλυτικότερη αποτύπωση του ορίζοντα των γεγονότων και τα τεκμηριώνει συστηματικά μέσω υποσημειώσεων με βιβλιογραφικές κυρίως αναφορές.

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

Ρ Ε Κ Β Ι Ε Μ

HOMO SAPIENS

Μ Ε

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

ΚΡΕΣΣΕΝΤΟ;

ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

ΔΟΚΙΜΙΟ

Τόμος Α'

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Ε.Μ.Π.

Σύνοψη περιεχομένων Α' τόμου

- Οδοιπορικό στο δοκίμιο
 - Πρώτο Κεφάλαιο
 - Πολυδιάστατο της προέλευσης του «συμβάντος» homo sapiens
 - Γένεσις, ελεύθερο βάδην στην Προϊστορία
- Δεύτερο Κεφάλαιο
 - Πρώτο μέρος της ιστορικής περιόδου: Οι πέντε χιλιετίες επικυριαρχίας της γεωργοκτηνοτροφικής παραγωγής στις κοινωνικές εξουσίες. (≈ 3500π.Χ. μέχρι 1500μ.Χ.)
 - Άρχοντες, οι μεγαλοϊδιοκτύτες γης

ΠΡΩΤΟ
ΜΕΡΟΣ
ΤΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ
ΠΕΡΙΟΔΟΥ

ΕΠΙΚΥΡΙΑΡΧΙΑ
ΤΗΣ
ΓΕΩΡΓΟΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΗΣ
ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
ΣΤΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ
ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΓΙΓΝΕΣΘΑΙ

ΑΠΟ ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΗΣ 4ης π.Χ. ΧΙΛΙΕΤΙΑΣ ΣΤΟ 1492 μ.Χ.,
ΤΗΝ ΟΨΙΜΗ ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟ ΚΟΛΟΜΒΟ

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Συνοπτική ιστοριογραφία

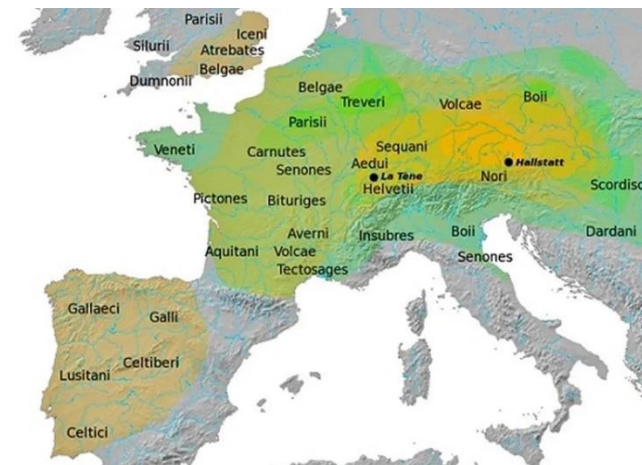
Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- **Ετρούσκοι, Κέλτες και Γερμανοί στην προ-ρωμαϊκή Ευρώπη**
 - *Ετρούσκοι, πρώτοι κυρίαρχοι της ιταλικής χερσονήσου, ιδρυτές της Ρώμης*
 - *Είσοδος και εξάπλωση των Κελτών στην κεντρική και δυτική Ευρώπη*
 - *Ο «εκγερμανισμός» της βορειοανατολικής Ευρώπης*
- **Ρεπουμπλικανική περίοδος της Ρωμαϊκής Πολιτείας, 5ος π.Χ. αιώνας μέχρι 31 π.Χ.**
 - *Πατρίκιοι και πληβείοι*
 - *Ιδιοκτησία και οικονομικές αξίες, τεχνολογική υπεροχή*
 - *Η κατάκτηση της Ιταλίας και της Μεσογείου*
- **Αυτοκρατορική περίοδος της Ρωμαϊκής Πολιτείας. Κυοφορία (70-31 π.Χ.), γέννηση υπό τον Οκταβιανό και ακμή (30 π.Χ. μέχρι 179 μ.Χ.)**
 - *Πρώτο βήμα προς το αυτοκρατορικό σύστημα διακυβέρνησης: Οι τριανδρίες (70-48 π.Χ.). Ένοπλη διάβαση του Ρουβικώνα από τον Ιούλιο Καίσαρα “Alea jacta est” (49 π.Χ.) νίκη επί του Πομπήιου στα Φάρσαλα (48 π.Χ.) ανακήρυξη του Ιούλιου Καίσαρα ως μοναδικού υπάτου.*
 - *Επίσημη εγκαθίδρυση της αυτοκρατορικής περιόδου από τον Οκταβιανό (31 π.Χ.) μετά την νίκη του επί του Μάρκου-Αντώνιου και της Κλεοπάτρας.*

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- **Ετρούσκοι, Κέλτες και Γερμανοί στην προ-ρωμαϊκή Ευρώπη**
 - Στην κεντρική, δυτική και βορειοανατολική Ευρώπη του τέλους της 3ης π.Χ. χιλιετίας συνυπήρχαν οι μετακινούμενες ομάδες οικογενειών των κυνηγών-τροφοσυλλεκτών με τις συγκροτημένες σε μεγαλύτερες ενότητες ημινομαδικές φυλές. Εμφανίστηκαν και οι πρώτοι γεωργοκτηνοτροφικοί οικισμοί, χωρίς εμφανή ίχνη κοινωνικής διαστρωμάτωσης.
 - Οι επαφές με τις προηγμένες κοινωνίες της Εύφορης Ημισελήνου, της Κρήτης και της ηπειρωτικής Ελλάδας, τόσο νοτιοανατολικά διά θαλάσσης όσο και βορειοανατολικά μέσω του Δούναβη, διέδωσαν στις φυλές της εκτός ελληνικής χερσονήσου Ευρώπης την Εποχή του Χαλκού και των κραμάτων του. Τα ανθεκτικότερα όπλα από ορείχαλκο συνέβαλαν στην ανάδειξη της πολεμικής κυρίως εξουσίας, σε περιορισμένη πάντως κοινωνική έκταση και ένταση λόγω του δυσεύρετου και δαπανηρού των πρώτων υλών.
 - Στις αρχές της 2ης π.Χ. χιλιετίας, άρχισαν, κατά την κρατούσα άποψη, οι μεγάλες μετακινήσεις των νομαδικών φυλών της περιοχής του Καυκάσου προς τα δυτικά, πέραν και του ποταμού Δνείπερου, του τρίτου μεγαλύτερου ποταμού της Ευρώπης που διασχίζει τη σημερινή Ρωσία, λευκορωσία και Ουκρανία.
 - Η σχετική σταθερότητα στην πληθυσμιακή σύνθεση της προ-ρωμαϊκής Ευρώπης διαταράχθηκε, οι αυτόχθονες κατακλύστηκαν κατά την 2η και 1η π.Χ. χιλιετία από τα διαδοχικά κύματα Κελτών και Γερμανών, κατιόντων της πρωτο-ινδοευρωπαϊκής οικογένειας.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

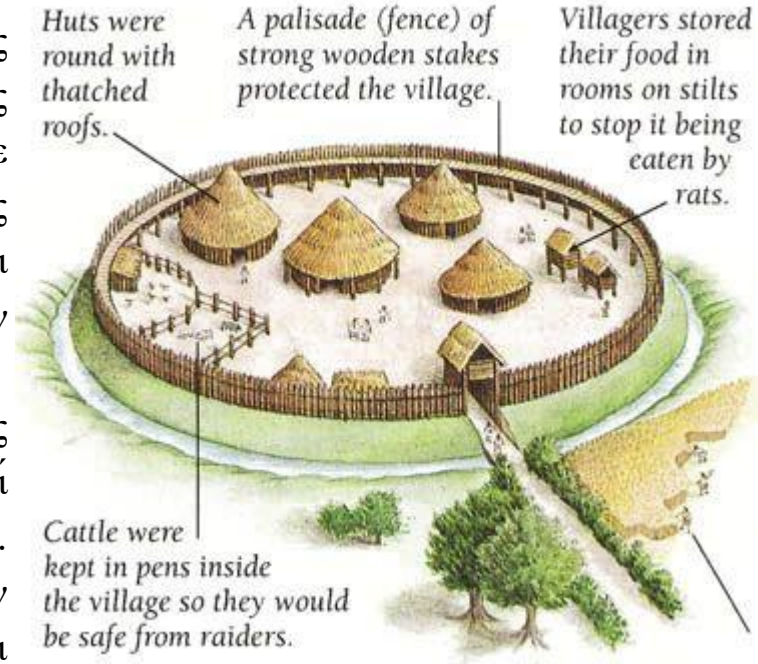
Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

• Ετρούσκοι, Κέλτες και Γερμανοί στην προ-ρωμαϊκή Ευρώπη

→ Παράλληλα με την κυρίαρχη παραγωγική και ανταλλακτική-οικονομική δραστηριότητα της γεωργοκτηνοτροφίας ανάβλυσαν σε όλη την Ευρώπη της 2ης π.Χ. χιλιετίας, όπως έγινε στον τότε αναπτυγμένο γειτονικό της κόσμο αλλά με διαφορά φάσεως μισής έως μιας χιλιετίας, οι δύο από τις τρεις νέες δυναμικές οικονομικές πηγές: μεταλλουργία και εμπόριο, με σημαίνουσα συνιστώσα του τη διακίνηση των μετάλλων για τη σύνθεση του ορείχαλκου.

→ Οι αντίστοιχες τέχνες και τεχνικές άνθησαν, οι γειτονικές φυλές οργανώθηκαν σε χαλαρές συνομοσπονδίες, οι μικροί οικισμοί αναπτύχθηκαν σε μεγαλύτερα οχυρωμένα χωριά. Ωστόσο, τα διακοσμητικά πολύτιμα μέταλλα είχαν περιορισμένη χρήση στους ευρωπαϊκούς πληθυσμούς μέχρι τους τελευταίους αιώνες της 2ης π.Χ. χιλιετίας.

→ Η τρίτη πηγή οικονομικής δύναμης, το νόμισμα, εμφανίστηκε πολύ αργότερα, προς τα τέλη της 1ης π.Χ. χιλιετίας, ύστερα από επαφές με τους Ρωμαίους και τις ελληνικές ή φοινικικές αποικίες. Ωστόσο, οι αυτοδύναμες φυλετικές ομάδες των Κελτών και των Γερμανών ελάχιστα «μολύνθηκαν», και πάντως με πολύ «ήπια συμπτώματα», από τη ματαιοδοξία της συσσώρευσης και επίδειξης πλούτου. Είχαν αποφύγει την εξασθένηση των κοινοτικών τους αντιστάσεων και τα φαινόμενα της ακραίας κοινωνικής διαστρωμάτωσης. Διατηρούσαν τις αποκεντρωμένες και χαλαρότερες δομές και λειτουργίες κατά την άσκηση των κοσμικών εξουσιών.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- **Η Εποχή του Σιδήρου: Ανατροπή των ισορροπιών υπέρ των “απολίτιστων” της τότε Ευρώπης**

→ Η τεχνογένεση και διάδοση σιδηρών εργαλείων και όπλων κατά το δεύτερο μισό της 2ης π.Χ. χιλιετίας στους περί τη Μεσόγειο Θάλασσα πληθυσμούς προσέφερε ένα νέο και αποφασιστικό πολεμικό και οικονομικό πλεονέκτημα στους «απολίτιστους» της τότε Ευρώπης. Οδήγησε σε ευρύτατες ανατροπές και ανακατατάξεις εξουσιών κατά το τέλος της 2ης και το πρώτο μισό της 1ης π.Χ. χιλιετίας.

→ Οι Ετρούσκοι εξαπλώθηκαν στο μεγαλύτερο μέρος της ιταλικής χερσονήσου, οι Κέλτες στην ενδοχώρα και τα βρετανικά νησιά της δυτικής Ευρώπης, τα γερμανικά φύλα βορειοανατολικά του ποταμού Ρήνου. Ο παρακάτω χάρτης συνοψίζει την κατάσταση στην Ευρώπη, στη νοτιοδυτική Ασία και στη βόρεια Αφρική λίγο πριν από τα μέσα της 1ης χιλιετίας π.Χ.

→ Τους τελευταίους προχριστιανικούς αιώνες άρχισε η σταδιακή υποταγή όλων των πρωταγωνιστών της Εύφορης Ημισελήνου και της Ευρώπης στην αναδυόμενη Ρωμαϊκή Πολιτεία. Η νέα πολυεθνική επικράτεια κυριάρχησε στον περί τη Μεσόγειο θάλασσα ευρασιατικό χώρο τον 2ο π.Χ. αιώνα και επεκτάθηκε στον βορειοαφρικανικό με την καταστροφή της Καρχηδόνας το 146 π.Χ. και τη μετατροπή του βασιλείου της Αιγύπτου σε ρωμαϊκή επαρχία το 30 π.Χ. Υπέταξε στη συνέχεια πλήρως τους Κέλτες στη δυτική και κεντρική Ευρώπη και τη Βρετανία.

→ Η Ρωμαϊκή Πολιτεία δεν κατάφερε πάντως να αναχαιτίσει τα γερμανικά φύλα στον Ρήνο, από τα οποία και καταλύθηκε το δυτικό σκέλος της στο τέλος του 5ου μ.Χ. αιώνα.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- **Ετρούσκοι, ιδρυτές της Ρώμης: Πρώτοι κυρίαρχοι της ιταλικής χερσονήσου**

- Οι Ετρούσκοι έχουν αινιγματική αλλά εμφανώς μη ινδοευρωπαϊκή προέλευση, όπως τεκμαίρεται από τη γλώσσα τους. Κύριο φυλετικό πλεονέκτημά τους ήταν η οργανωμένη και αποτελεσματική διαχείριση και των τεσσάρων πηγών της κοινωνικής εξουσίας. Αναδείχθηκαν στις αρχές του 8ου π.Χ. αιώνα ως κυρίαρχη δύναμη της βόρειας Ιταλίας, με συνεχή πληθυσμιακή αύξηση, αστικοποίηση και έντονη κοινωνική διαστρωμάτωση.
- Η εντυπωσιακή ανάπτυξή τους στηρίχθηκε στη γεωργία και στην αξιοποίηση, με προηγμένη μεταλλουργία, των κοιτασμάτων χαλκού, κασσίτερου, σιδήρου και μολύβδου. Ανέδειξαν την νήσο Έλβα σε μεγάλο μεσογειακό κέντρο παραγωγής και εξαγωγής σιδήρου και ανέπτυξαν το διά θαλάσσης εμπόριο με στήριγμα τη ναυτική τους παράδοση και την κυριαρχία στο Τυρρηνικό πέλαγος.
- Από τον 7ο π.Χ. αιώνα οι Ετρούσκοι ξεκίνησαν την κατάκτηση της ιταλικής χερσονήσου, μεταξύ άλλων και των σημαντικών για την εποχή πόλεων- κρατών των λατίνων, κατοίκων του αρχαίου Λατίου, τμήματος της κεντρικής Ιταλίας. Οι Λατίνοι, με σαφείς ινδοευρωπαϊκές ρίζες όπως υποδεικνύει η συγκριτική γλωσσολογία, μετανάστευσαν από την κεντρική Ευρώπη τη 2η π.Χ. χιλιετία. Κυριάρχησαν επί των γηγενών στην περιοχή τους και επέβαλαν τη γλώσσα τους.
- Οι Ετρούσκοι ίδρυσαν πολλές πόλεις, δώδεκα κατά την ιστορική παράδοση, συνδεδεμένες πολιτικά και πολιτισμικά με τη μορφή χαλαρής συνομοσπονδίας, όπως τουλάχιστον αντιλαμβάνονταν οι εξωτερικοί παρατηρητές τη διακρατική οργάνωση των ετρουσκικών πόλεων-κρατών. Πέραν της ανάδειξης των κοινών πολιτισμικών τους στοιχείων, ήταν επιβεβλημένη και η ετήσια συγκέντρωση των αρχών κάθε πόλης στο κοινό ιερό τους για την εκλογή ενός επικυρίαρχου ηγέτη, με αδιευκρίνιστες από τα μέχρι σήμερα ευρήματα δικαιοδοσίες.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- **Ετρούσκοι, ιδρυτές της Ρώμης: Πρώτοι κυρίαρχοι της ιταλικής χερσονήσου**

→ Η μορφή άσκησης των ετρουσκικών εξουσιών ήταν ολιγαρχική και η κοινωνική τους δομή αυστηρά διαστρωματωμένη. Έθεταν επικεφαλής σε κάθε πόλη-κράτος τον εκλεγόμενο περιοδικά μονάρχη, που συγκέντρωνε την ιδεολογική, πολιτική και στρατιωτική εξουσία. Η μεγάλη λαϊκή πλειοψηφία δεν είχε σαφή πολιτικά και ιδιοκτησιακά δικαιώματα, διέθετε πάντως την πρόσβαση σε βασικά κοινωνικά αγαθά και υπηρεσίες, με αντάλλαγμα την αφοσίωση στην ετρουσκική πολιτεία και τη στράτευση εν καιρώ πολέμου.

→ Μεταξύ των πόλεων-κρατών που ίδρυσαν οι Ετρούσκοι ήταν και η Ρώμη. Η νέα πόλη χτίστηκε επί ενός προϋπάρχοντος αστικού κέντρου, πιθανότατα των Λατίνων, όπως υποδεικνύει η γλώσσα που επικράτησε στη συνέχεια. Εικάζεται ότι οι Ετρούσκοι έθεσαν περί το 575 π.Χ. τα ισχυρά χωροταξικά και διοικητικά θεμέλια για τη μετέπειτα εξέλιξη και κυριαρχία της ρωμαϊκής πολιτείας.

→ Οι Ρωμαίοι απελευθέρωσαν την περιοχή τους από την ετρουσκική επικυριαρχία και τους πρώτους Ετρούσκους βασιλείς της πόλης τους περί τα τέλη του 6ου με αρχές του 5ου π.Χ. αιώνα. Η τελική ήττα των Ετρούσκων από τους Ρωμαίους επήλθε τον 4ο π.Χ. αιώνα και ακολούθησε ο σταδιακός εκρωμαϊσμός τους κατά τους επόμενους δύο αιώνες. Η ινδοευρωπαϊκής προέλευσης λατινική γλώσσα των Ρωμαίων επικράτησε της ετρουσκικής στην Ιταλία και εξαπλώθηκε σε όλη την μετέπειτα αυτοκρατορία.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- **Ετρούσκοι, ιδρυτές της Ρώμης: Πρώτοι κυρίαρχοι της ιταλικής χερσονήσου**

→ Οι Ρωμαίοι καλλιέργησαν τον μύθο του ηρωικού αυτόχθονος ιδρυτή τους Ρωμύλου, που έθεσε κατά την παράδοση τα θεμέλια το 753 π.Χ. Γνώριζαν βέβαια την καταγωγή της πόλης τους από τους Ετρούσκους και αξιοποίησαν επικοινωνιακά τα δομικά και λειτουργικά προσόντα και επιτεύγματα των πραγματικών ιδρυτών της Ρώμης προς όφελός τους.

→ Ετρουσκικά στοιχεία προβλήθηκαν ως ρωμαϊκά χαρακτηριστικά, όπως η λατρεία των προγόνων, οι μονομαχίες, η τήβεννος, η πολιτειακή δομή, η ετήσια εκλογή αρχηγού με το αξίωμα του υπάτου (consul), ο προσανατολισμός των οδών, τα praenomen και nomen που δήλωναν γένος και οικογένεια, το σύστημα αρίθμησης, η μαντεία, ακόμη και το ίδιο το όνομα της πόλης, που προέρχεται από το ετρουσκικό γένος Ruma.

→ Το πρότυπο διοικητικής οργάνωσης της αρχικής ετρουσκικής Ρώμης, ιδίως στη συγκρότηση των στρατιωτικών μονάδων, ακολουθήθηκε εν μέρει και στη μετέπειτα ρεπουμπλικανική περίοδο της ρωμαϊκής πολιτείας.

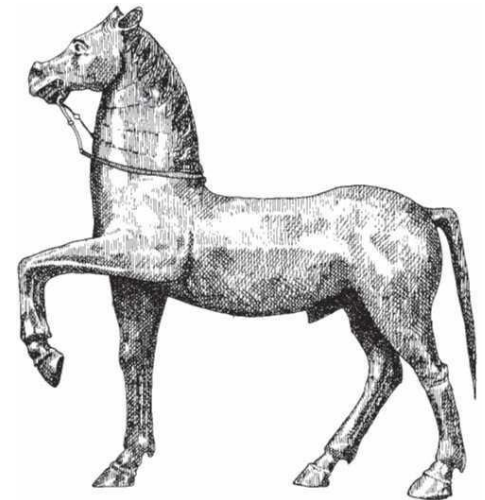

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- **Είσοδος και εξάπλωση των Κελτών στην κεντρική και δυτική Ευρώπη**

- Σύμφωνα με την επικρατέστερη βάση των αρχαιολογικών ερευνών εκδοχή, οι ινδοευρωπαϊκής καταγωγής Κέλτες προήλθαν, όπως και οι Χετταίοι, από νομαδικές φυλές της περιοχής του Καυκάσου. Μετακινήθηκαν από τις κοιτίδες τους κατά τη 2η π.Χ. χιλιετία, μερικούς αιώνες μετά τη μετακίνηση των Χετταίων, αλλά προς δυτική κατεύθυνση. Επεκτάθηκαν σταδιακά και εγκαταστάθηκαν μέχρι τον 4ο π.Χ. αιώνα στο μεγαλύτερο μέρος της –εκτός ελληνικής και στη συνέχεια ρωμαϊκής επιρροής– κεντρικής και δυτικής Ευρώπης.
- Τα αρχαιολογικά ευρήματα σε τέχνηρα τεκμηριώνουν ότι οι Κέλτες εισήλθαν προς το τέλος του 8ου π.Χ. αιώνα στην Εποχή του Σιδήρου. Είχαν εγκατασταθεί μέχρι τον 5ο π.Χ. αιώνα στη σημερινή Γαλλία, τη Βρετανία, την Ιρλανδία, τη Βοημία και τις περιοχές του κεντρικού Δούναβη. Είχαν περάσει τα Πυρηναία και εξαπλώθηκαν στην Ιβηρική Χερσόνησο, με πολλά ίχνη στη σημερινή Ισπανία και Πορτογαλία.
- Οι Κέλτες δημιούργησαν, κατά την πρώιμη φάση τους, τον πολιτισμό Χάλστατ, που διήρκεσε από τον 8ο μέχρι τα μέσα του 5ου π.Χ. αιώνα. Διακρίνεται από τις αρμονικά κατανομημένες σε όλη την επικράτεια μικρές κοινωνίες με κέντρα τα γραφικά χωριά τους, χωρίς αυστηρές διαστρωματώσεις, μεγάλες οχυρώσεις και άλλες εντυπωσιακές υπερδομές. Κυρίαρχη ήταν η πολεμική τάξη, με έθιμα ταφής που ανιχνεύονται σε όλη τη βορειοανατολική Ευρώπη και την ανάδειξη του αλόγου ως υπέρτατου αγαθού δύναμης και κύρους.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- **Είσοδος και εξάπλωση των Κελτών στην κεντρική και δυτική Ευρώπη**

- Ακολούθησε η διάδοχη, ώριμη πλέον, φάση των Κελτών με τον σχετικά ομοιογενή πολιτισμό Λα Τεν, που εμφανίζει στοιχεία συνέχειας αλλά και ρήξης με το παρελθόν. Παρατηρούνται δομικές αλλαγές στο κοινωνικό επίπεδο, με πιθανότερη εξήγηση τις επαφές με τους άλλους ευρασιατικούς πολιτισμούς.
- Στις περιοχές που γειτόνευαν με το ρωμαϊκό κόσμο προκλήθηκαν και πολιτειακές εξελίξεις. Τα κριτήρια για την ανάδειξη του ηγέτη δεν περιορίζονταν πλέον στην πολεμική του ικανότητα κατά τις κελτικές επιδρομές. Διευρύνθηκαν με την εν καιρώ ειρήνης κοινωνικοπολιτική επιρροή του στα εξαρτημένα από αυτόν άτομα.
- Παράλληλα, οι νέοι οικισμοί αναβαθμίστηκαν, μεγάλωσαν και βελτίωσαν με καλύτερες οχυρώσεις την άμυνά τους για την προστασία της ηγετικής ομάδας, της παραγωγικής εξειδίκευσης στη βιοτεχνία και της συγκέντρωσης διατροφικών και άλλων αγαθών. Η περίοδος Λα Τεν ανιχνεύεται μέχρι τον 1ο π.Χ. αιώνα και έσβησε με την υποταγή των Κελτών στους Ρωμαίους.
- Είναι δηλαδή γεγονός ότι από τον Ατλαντικό έως τα Καρπάθια όρη, από τα βρετανικά νησιά ως τη βόρεια Ιταλία, τα δυναμικά κελτικά φύλα, με γνωστότερο υποσύνολο τους Γαλάτες κατά τις ρωμαϊκές και ελληνικές γραφές, σφράγισαν τις απαρχές του εκτός της αρχαίας Ελλάδας και των αποικιών της ευρωπαϊκού πολιτισμού. Αισθητή υπήρξε η παρουσία τους και στην Ιβηρική Χερσόνησο, με τους αυτόχθονες της οποίας αναμείχθηκαν και δημιούργησαν τον κελτιβηρικό πολιτισμό.
- Η εξάπλωση των Κελτών είχε επεκταθεί μέχρι τις περιοχές των συγγενικών τους γερμανικών φύλων.
- Γνωρίζουμε εξάλλου από γραμματειακές πηγές της ελληνιστικής περιόδου για τις «γαλατικές εισβολές» κατά τις πρώτες δεκαετίες του 3ου π.Χ. αιώνα στη Μακεδονία για εγκατάσταση, στη Θεσσαλία και τη Φωκίδα για τη λεηλασία των θησαυρών του μαντείου των Δελφών. Εκδιώχθηκαν, από τον Αντίγονο Β' Γονατά, κορυφαίο ηγέτη της δυναστείας των Αντιγονιδών, και πέρασαν στη Μικρά Ασία.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- **Χρονικό και απόηχος της εποποιίας των Κελτών στην ευρωπαϊκή Ιστορία**

- Σε αντίθεση με τη συγκεντρωτική – επιτακτική άσκηση των εξουσιών στα βασίλεια της εποχής τους, οι Κέλτες κράτησαν μέχρι τον 3ο π.Χ. αιώνα την ανεξαρτησία των πολλών και σχετικά ολιγάριθμων φύλων, συνεργαζόμενων πάντως στενά και οργανωμένα με τη μορφή ομοσπονδίας σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης ή κατακτητικών μετακινήσεων.
- Οι ηγέτες τους υλοποιούσαν τις εντολές μιας ομοιογενούς στρατιωτικής τάξης και κυβερνούσαν μια μικρή, διαβαθμισμένη αλλά όχι αυστηρά διαστρωματωμένη κοινωνία, που κατοικούσε σε οχυρωμένα αγροτικά χωριά αντί των περίκλειστων, συνήθως με εντυπωσιακά τείχη, ασιατικών και ελληνικών πόλεων. Είχαν συγκροτήσει ένα είδος γερουσίας για τη συνεργασία και λήψη κοινών αποφάσεων με τα άλλα φύλα, στα πλαίσια μιας άτυπης συμμαχίας.
- Οι περιγραφές για τους Κέλτες εκφράζουν από την αρχαιότητα μέχρι τις μέρες μας ορισμένες υπερβολές των παρατηρητών-ερευνητών, με εκκίνηση μια πολυσήμαντη και υποκειμενική απόδοση της πραγματικότητας:
 - ❖ Οι ελληνιστικοί ηγεμόνες, όπως ο Άτταλος Α' της Περγάμου, επένδυσαν προπαγανδιστικά στην πολεμική ικανότητα των Κελτών για να αυξήσουν τη δόξα τους μέσω των «πανίσχυρων ηττημένων Γαλατών» στη Μικρά Ασία.
 - ❖ Για τους Ρωμαίους κατακτητές, ως πρόφαση για τη διεύρυνση της αυτοκρατορίας και την αρπαγή του χρυσού των κελτικών ιερών προβλήθηκε ότι η Γαλατία ήταν εστία αναβρασμού στα σύνορά τους, μια κοινωνία σε χάος που έπρεπε να ελεγχθεί για να μην επηρεάσει την τάξη στη ρωμαϊκή κοινωνία.
 - ❖ Κατά τους στωικούς φιλοσόφους, όπως ο Ποσειδώνιος, οι Κέλτες βρίσκονταν πολύ κοντά στην αρχέγονη ευτυχία του ανθρώπου, είχαν αποφύγει την αλλοτρίωση από τους κοινωνικοοικονομικούς εγκλωβισμούς της διαστρωμάτωσης και του πολιτισμού των αστικών κέντρων με τις υπερδομές τους.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

• Χρονικό και απόηχος της εποποιίας των Κελτών στην ευρωπαϊκή Ιστορία

→ Παραπλήσια άποψη εκφράστηκε κατά την εποχή του διαφωτισμού, ως μια πρώιμη έκφραση του σύγχρονου ρεύματος του πρωτογονισμού και του προτύπου του «ευγενούς βαρβάρου».

→ Μετά τον μεσαίωνα, στα χρόνια του εμπορικού καπιταλισμού και της ανάδυσης των εθνικισμών, οι Κέλτες προβλήθηκαν ως το ηρωικό – πολεμικό παρελθόν των αυτοχθόνων πολλών δυτικοευρωπαϊκών περιοχών. Η ανάδυση της νέας μεγάλης γερμανικής βιομηχανικής και στρατιωτικής δύναμης υπό τους Πρώσους, οι νίκες τους επί των Γάλλων κατά τον 19ο αιώνα και, κυρίως, η φρίκη των δύο παγκοσμίων πολέμων κατά το πρώτο μισό του 20ού αιώνα, υποβάθμισαν τη φημολογούμενη πολεμική δεινότητα των Κελτών. Υπό την πίεση της μείζονος ευθύνης της Γερμανίας, η ιδιότητα αυτή, μαζί με την αγριότητα προς τους κατακτημένους, μεταφέρθηκε στα γερμανικά φύλα.

→ Είχαν άλλωστε χαρακτηριστεί ήδη από τον Ιούλιο Καίσαρα, ως κατ' εξοχήν «βαρβαρικά», με τακτικές ερήμωσης των αντιπάλων στην πολεμική αναμέτρηση, σε αντίθεση με τους «ειρηνιστές» και «καλλιτεχνικής φύσεως» κελτικούς πληθυσμούς.

→ Αλλά και στις μέρες μας, οι Κέλτες παρουσιάζονται από τους δυτικά του ποταμού Ρήνου ιστορικούς ως το ενιαίο παρελθόν μιας ειρηνικής Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε αναζήτηση κοινής πολιτισμικής κληρονομιάς.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

• Ο “εγκερμανισμός” της βορειοανατολικής Ευρώπης

- Οι κοσμικές εξουσίες και οι πνευματικές ηγεσίες των κρατών του ελληνορωμαϊκού αρχαίου κόσμου ουσιαστικά αγνοούσαν, μέχρι και τα μέσα του 1ου π.Χ. αιώνα, την πέραν του ποταμού Ρήνου ανθρωπογεωγραφία της βορειοανατολικής Ευρώπης.
- Οι πηγές τους περιέγραφαν, μεταξύ μύθου και πραγματικότητας, κάποιους «υπερβόρειους βαρβάρους», αναφερόμενες προφανώς στα πολλά γερμανικά φύλα της ευρύτερης εκείνης περιοχής χωρίς να τα γνωρίζουν.
- Μόνον μετά την κατάκτηση της κέλτικης περιοχής (Γαλατίας) μέχρι και τον Ρήνο από τον Ιούλιο Καίσαρα κατά τη δεκαετία του 65-56 π.Χ. και τους πολέμους του για την προάσπιση των φυσικών αυτών συνόρων από τα γερμανικά φύλα, υπήρξε μια πρώτη σαφής περιγραφή των απειλητικών και εν δυνάμει επικίνδυνων γειτόνων.
- Η ινδοευρωπαϊκή προέλευση των γερμανικών φύλων τεκμηριώνεται πλήρως από τη στενή συγγένεια πολλών λέξεων των γλωσσικών τους ιδιωμάτων με την ανασυσταθείσα, από τα θαυμαστά επιτεύγματα της συγκριτικής γλωσσολογίας, ινδοευρωπαϊκή πρωτογλώσσα. Ορισμένοι ερευνητές διακρίνουν και την ύπαρξη της «γερμανικής πρωτογλώσσας», μιας ενδιάμεσης γλώσσας, θυγατρικής της πρωτο-ινδοευρωπαϊκής, με κοιτίδα τις νότιες σκανδιναβικές ακτές και τη Γιουτλάνδη.
- Τεκμηριώνουν με βάσιμα επιχειρήματα ότι από την εξέλιξη αυτής της γλώσσας προέκυψαν οι διάλεκτοι των γερμανικών φύλων του τέλους της 1ης π.Χ. χιλιετίας, που κατέληξαν στις σημερινές βορειοευρωπαϊκές γλώσσες.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- Ο “εκγερμανισμός” της βορειοανατολικής Ευρώπης

- Από τις αρχές του 18ου π.Χ. αι. διαπιστώνεται από πολλαπλά αρχαιολογικά ευρήματα το ξεκίνημα μιας σχετικά ομοιόμορφης άνθησης γερμανικών φύλων με συγγενείς γλωσσικές διαλέκτους σε μια εκτεταμένη περιοχή της βόρειας Ευρώπης, από τις νότιες ακτές της Νορβηγίας και της Σουηδίας μέχρι τη Δανία και ένα τμήμα της σημερινής βόρειας Γερμανίας.
- Τα αίτια της συνεχούς παραγωγικής ανάπτυξης και της συνακόλουθης πληθυσμιακής αύξησης κατά τη γεωργοκτηνοτροφική αυτή εποχή θεμελιώνονται βάσιμα από τις παλαιοκλιματικές έρευνες: επί μια χιλιετία το κλίμα στην υπερβόρεια περιοχή ήταν ήπιο, αντίστοιχο του σημερινού κλίματος της κεντρικής Ευρώπης.
- Στις αρχές του 9ου π.Χ. αιώνα τεκμηριώνεται απότομη επιδείνωση του κλίματος στην ευρύτερη περιοχή της βόρειας Ευρώπης, μέχρι και πέραν των ορίων της στα Ουράλια όρη. Επικράτησαν τα γνωστά σκληρά σημερινά χαρακτηριστικά.
- Ο έντονος απόηχος και οι ανατρεπτικές για το σύνολο του πληθυσμού της Ευρώπης συνέπειες της κλιματικής αλλαγής μεταφέρονται με δραματικούς τόνους από τις προφορικές παραδόσεις της 1ης π.Χ. χιλιετίας. Στους κρατούντες μύθους αναφέρεται ότι οι γέροντες των γερμανικών φύλων είχαν προφητεύσει: «Χιόνι θα πέφτει ασταμάτητα από παντού επί τρία χρόνια, δεν θα υπάρχει καλοκαίρι, τα αδέρφια θα σκοτώνονται μεταξύ τους». Σε κάθε περίπτωση, το βαρύ πλήγμα από την κλιματική επιδείνωση οδήγησε από το 850 μέχρι το 650 π.Χ στις πρώτες μαζικές μετακινήσεις γερμανικών φύλων νοτιότερα του ποταμού Έλβα.
- Τότε έγιναν και οι πρώτες επαφές και συγκρούσεις με τους Κέλτες, που συνέχιζαν την εποχή εκείνη την εξάπλωσή τους βορειοανατολικά του ποταμού Ρήνου.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- Ο “εκγερμανισμός” της βορειοανατολικής Ευρώπης

→ Ορισμένα γερμανικά φύλα παρέμειναν στις σκανδιναβικές και στις βορειοανατολικές γερμανικές περιοχές. Όσα μετακινήθηκαν νοτιοδυτικά επωφελήθηκαν από τις καλύτερες συνθήκες ζωής και γεωργοκτηνοτροφικής παραγωγής στα νέα εδάφη τους, αφομοίωσαν και αξιοποίησαν τις προηγμένες γνώσεις του υπάρχοντος κελτικού πολιτισμού Χάλστατ.

→ Περί τις αρχές του 6ου π.Χ. αιώνα εισήλθαν δυναμικά στην Εποχή του Σιδήρου. Εξέλιξαν τις τεχνικές εξόρυξης από τα πλούσια κοιτάσματα τύρφης της περιοχής τους και βελτίωσαν την επεξεργασία σιδηρομεταλλευμάτων για τη χύτευση φτηνών και ισχυρών γεωργικών εργαλείων και όπλων.

→ Τα γερμανικά φύλα απέκτησαν ένα διαχρονικό συγκριτικό τεχνολογικό πλεονέκτημα και είναι γεγονός ότι το αξιοποιούν έκτοτε στο έπακρο.

→ Επισημαίνεται, βέβαια, ότι τέτοια πλεονεκτήματα πηγάζουν κυρίως από τους φυσικούς πόρους κάθε περιοχής και τις παραδόσεις των κατοίκων της, όχι από κληρονομημένες εξ αίματος ικανότητες. Η βιολογική συνέχεια έχει άλλωστε επί της ουσίας διωληθεί και διαχυθεί σε μικρά ψήγματα, μετά από τις επί τρεις σχεδόν χιλιετίες επιμειξίες με τους άλλους ευρασιατικούς πληθυσμούς.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- Ο “εκγερμανισμός” της βορειοανατολικής Ευρώπης

→ Στη συνέχεια και επί έξι αιώνες, η δυναμική των γερμανικών φύλων με τις επιθετικές μεταναστεύσεις τους στόχευε στον κεντροευρωπαϊκό χώρο. Οδήγησε, μετά τον 2ο μ.Χ. αιώνα, σε μια σταδιακή, αλλά μείζονα γεωπολιτική ανατροπή, την κατάρρευση του δυτικού σκέλους της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Η διάλυση ολοκληρώθηκε το 476 μ.Χ. από την ισχυρή ομάδα συνασπισμένων φύλων των δύο κύριων κλάδων των Γότθων.

→ Μέχρι τα τέλη του 3ου π.Χ. αιώνα, είχε «εκγερμανιστεί» μια ευρύτατη βορειοανατολική ευρωπαϊκή περιοχή, από τον Ρήνο μέχρι τον Βιστούλα, τον σημαντικότερο ποταμό της σημερινής Πολωνίας. Εκτός από ένα τμήμα αυτής της περιοχής που κατοικήθηκε για πρώτη φορά, στα περισσότερα εδάφη τα γερμανικά φύλα υπέταξαν και συρρίκνωσαν τους προηγούμενους πληθυσμούς, κυρίως Κέλτες στη δύση και Σλάβους στην ανατολή.

→ Μετά τον 1ο μ.Χ. αιώνα, οι δυνάμεις κρούσης του πεζικού των γερμανικών φύλων αναβαθμίστηκαν με καλύτερο εξοπλισμό και ενισχύθηκαν από οργανωμένες ίλες ιππικού. Αντίθετα, περί το τέλος του 2ου μ.Χ. αιώνα άρχισε να μειώνεται ο αριθμός, η ποιότητα της σύνθεσης και η μαχητικότητα των ρωμαϊκών λεγεώνων.

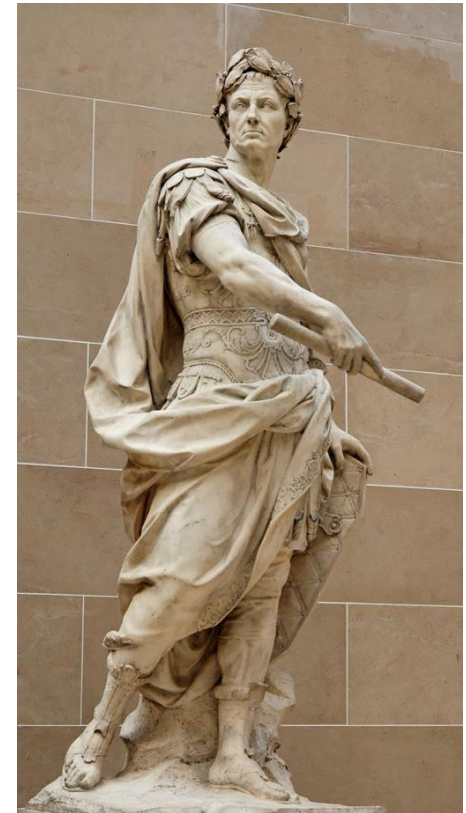
Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- Ο “εκγερμανισμός” της βορειοανατολικής Ευρώπης

→ Οι σύντομες «περί των Γερμανών» περιγραφές του Ιούλιου Καίσαρα στα απομνημονεύματά του για τους γαλατικούς πολέμους είναι ασφαλώς υπερβολικές και απαξιωτικές από κοινωνική και πολιτισμική άποψη. Αναδεικνύουν, όμως, την παράδοση της λιτής ζωής και σκληρής εκπαίδευσης στα γερμανικά φύλα, την αμείλικτη προς τους εχθρούς συμπεριφορά τους, την προσγειωμένη στα γήινα, πειθαρχημένη και παραγωγική φύση τους για την επίτευξη συλλογικών στόχων και τις κρίσιμες, κατά τον διαχρονικό αγώνα της επικράτησης, διαφορές τους με τους Κέλτες.

→ Έγραψε λοιπόν με σαφήνεια και χωρίς περιστροφές ο Ιούλιος Καίσαρας: *«Οι Γερμανοί διαφέρουν πολύ από αυτόν [ενν. το γαλατικό] τον τρόπο ζωής. Γιατί ούτε δρυΐδες έχουν, που να προΐστανται των τελετουργιών, ούτε ασχολούνται με τις θυσίες (...) Όλη τους η ζωή αφιερώνεται στα κινήγια και στις στρατιωτικές υποθέσεις από την παιδική τους ηλικία ασκούνται στους κόπους και τη σκληραγωγία (...) Για τις φυλές θεωρείται μέγιστη δόξα να περιτριγυρίζονται από έρημες περιοχές σε όσο το δυνατό μεγαλύτερη έκταση, αφού οι ίδιες τις έχουν ερημώσει. Αυτό θεωρούν χαρακτηριστικό ανδρείας, να εκδιώκουν τους γείτονες από τη γη τους και κοντά τους να μην τολμά κανείς να παραμένει. Ταυτοχρόνως, θεωρούν ότι έτσι είναι πιο ασφαλείς, επειδή έχουν αφαιρέσει τον κίνδυνο αιφνίδιας επιδρομής».*

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

• Πατρίκιοι και πληβείοι

- Το καθεστώς της βασιλείας στη Ρώμη, με ετρουσκικές καταβολές, τεκμηριώνεται και αρχαιολογικά τον 6ο π.Χ. αιώνα. Οι βασιλείς διέθεταν το αποκλειστικό δικαίωμα σύγκλισης της γενικής συνέλευσης του λαού, με μοναδική υποχρέωση να ανακοινώνουν τις αποφάσεις τους.
- Η μοναρχία ανετράπη στο τέλος του 6ου με αρχές του 5ου π.Χ. αιώνα μετά από λαϊκή εξέγερση υπό την αιγίδα των πατρικίων, γόνων των παλαιών αριστοκρατικών οικογενειών, λατινικής, σαβινικής και ετρουσκικής προέλευσης. Σχεδιάστηκε, εγκαθιδρύθηκε και άρχισε να εφαρμόζεται μια νέα μορφή άσκησης των κοινωνικών εξουσιών που περιείχε ανάμεικτα στοιχεία απολυταρχίας (οι δύο ύπατοι), αριστοκρατίας (σύγκλητος) και ολίγης λαϊκής συμμετοχής στις δημόσιες υποθέσεις (*res publica*).
- Το μείγμα αυτό δεν δικαιούται να ονομάζεται «δημοκρατία», σύμφωνα με το σαφές αρχαιοελληνικό δομικό και λειτουργικό περιεχόμενο του όρου. Στους τέσσερις και πλέον αιώνες εφαρμογής του πολιτεύματος “*Res Publica Romanorum*” ταιριάζει περισσότερο ο χαρακτηρισμός «ρεπουμπλικανική περίοδος της ρωμαϊκής πολιτείας».
- Το βαθιά εμπεδωμένο ατομικό και συλλογικό καθήκον της θυσίας για τη ρωμαϊκή πολιτεία, η οργανωμένη και ιεραρχημένη κοινωνική δομή, η στρατιωτική εκπαίδευση και η λιτή διαβίωση συνόψιζαν τις κύριες πρακτικές αξίες της ζωής του Ρωμαίου πολίτη. Πήγαζαν από **πέντε θεμελιώδεις εθιμικές αρετές**: *ανδρεία* (*virtus*), *ευσέβεια* (*pietas*), *πίστη/εμπιστοσύνη* (*fides*), *σοβαρότητα* (*gravitas*) και *καρτερία* (*constantia*).
- Συνέθεταν μια νέα, δυναμική μετεξέλιξη των ετρουσκικών και ελληνικών κοινωνικο-πολιτικών παραδόσεων και πρακτικών. Όλοι οι πολίτες, ανεξαρτήτως κοινωνικής τάξης, είχαν το ρόλο και τη συμμετοχή τους στις κοσμικές εξουσίες και συγκεκριμένη αποστολή στο πολύπλοκο σύστημα προετοιμασίας των ενόπλων δυνάμεων και διεξαγωγής των πολεμικών επιχειρήσεων. Η δε ριζική αναδιοργάνωση του στρατού σε εκατονταρχίες, που είχε ξεκινήσει ήδη από την εποχή της μοναρχίας, χάρισε την αναπτυξιακή και διοικητική υπεροχή στη βάση της ρωμαϊκής στρατιωτικής μηχανής.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- **Πατρίκιοι και πληβείοι**

→ Στο εσωτερικό κοινωνικό μέτωπο, το ποσοστό διεξόδου των ελληνικών προτύπων από τις πόλεις-κράτη της κλασικής εποχής στις ετρουσκικές υποδομές και ρωμαϊκές δομές δεν ήταν αρκετό για τη δημιουργία της αντίστοιχης μικρομεσαίας τάξης των πολιτών-οπλιτών. Τα μέλη της ρωμαϊκής τάξης των πληβείων (plebs=πλήθος) στις αρχές του 5ου π.Χ. αιώνα είχαν τον τίτλο του ελεύθερου πολίτη, παρέμεναν όμως εξαρτώμενοι από κάποιο γένος (gens) αριστοκρατών-πατρικίων.

→ Υπέβασκε στους πληβείους το ισχυρό κοινωνικό αίτιο του αγωνίζεσθαι για τον περιορισμό των καταχρηστικών προνομίων των αφεντικών τους, διότι δεν διέθεταν νομική κατοχύρωση στη χειραφέτηση και την ιδιοκτησιακή ανεξαρτησία. Η ρήξη κλιμακώθηκε με την «αποχώρηση των πληβείων» από τις εχθροπραξίες με τους λατίνους το 494 π.Χ., έτος κατά το οποίο η ρωμαϊκή παράδοση χρονοθέτησε την πρώτη συνέλευση των πληβείων και την εκλογή των ηγετών τους, των δημάρχων.

→ Συγκροτήθηκε μια νέα κοινωνική οργάνωση, χωροθετημένη στη συνοικία διαμονής των πολιτών. Η δύναμη των παραδοσιακών γενών συρρικνώθηκε, οι πατρίκιοι δεν μπορούσαν πλέον να παρουσιάζονται ως επικεφαλής των πληβείων που ανήκαν στο γένος τους. Περιορίστηκε, τυπικά τουλάχιστον, ο έλεγχος της αριστοκρατίας στην κοινωνική βάση κατά τη συνέλευση του λαού

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- Πατρίκιοι και πληβείοι

→ Ο αγώνας πληβείων – πατρικίων είχε αρχίσει. Οι ολίγοι εύποροι πληβείοι επιδίωκαν την πλήρη εξίσωση με τους πατρικίους, οι μάζες των φτωχών και απόκληρων αγωνίζονταν για τη βελτίωση της άθλιας κοινωνικοοικονομικής τους κατάστασης, πίεζαν προς κάποια λύση στο πρόβλημα των χρεών και, κυρίως, διεκδικούσαν μερίδιο από τον αναδασμό κρατικών γαιών.

→ Ο εσωτερικός «εχθρός» ήταν βέβαια ο ίδιος και οι πληβείοι έδωσαν επί δύο αιώνες τη μάχη ως ενιαίο σώμα για την ευόδωση των τελικών στόχων τους. Στα μέσα του 5ου π.Χ. αιώνα κέρδισαν μόνο τη γραπτή αποτύπωση του δικαίου με τη Δωδεκάδελτο, τη θέση σε ισχύ ενός γραπτού «κοινωνικού συμβολαίου» που εξασφάλιζε κατ' αρχήν και στους πληβείους την ισότητα στην απονομή δικαιοσύνης. Θεσμοθετήθηκε, όμως, παράλληλα η κατωτερότητα της τάξης τους με τις διαφοροποιήσεις της: προσδιορίστηκαν ως μη ευγενείς και διαχωρίστηκαν σε ιδιοκτήτες (assidui) και σε ακτήμονες (proletarii), με μόνη διαθέσιμη «περιουσία» τα άρρενα παιδιά τους για τον ρωμαϊκό στρατό.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- **Πατρίκιοι και πληβείοι**

→ Ο όρος «προλετάριος» περιγράφει και σήμερα μια ανάλογη κοινωνικοοικονομική κατάσταση, την τέταρτη τάξη των απόκληρων. Οι *assidui* της ρωμαϊκής πολιτείας συγκροτούσαν τη διαχρονική τρίτη κοινωνική τάξη, τους μικρομεσαίους.

→ Μόνον οι ζωτικές στρατιωτικές ανάγκες κάλυψης των εκατονταρχιών με πληβείους ανάγκασαν σταδιακά τους πατρίκιους να εκχωρήσουν μερικά από τα ουσιαστικά προνόμιά τους. Χρειάστηκαν άλλες δυο γενιές για τη στοιχειώδη γεφύρωση του κοινωνικοοικονομικού χάσματος μεταξύ πατρίκιων και πληβείων. Εκχωρήθηκε κατ' αρχάς η ελεύθερη πρόσβαση σε παραγωγικές δραστηριότητες που έδιναν την ευκαιρία στους πολλούς πληβείους να ανταποκρίνονται στο κόστος του εξοπλισμού τους και στη συνέχεια οι εύποροι πληβείοι έγιναν αποδεκτοί στην τάξη των πατρίκιων για τη συμπλήρωσή της μετά τους αιματηρούς πολέμους.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

• Πατρίκιοι και πληβείοι

→ Η μαζική συμμετοχή των πληβείων στον ρωμαϊκό στρατό γέννησε και το αίτημα της συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων πολιτικής φύσεως. Η νέα πολιτική οργάνωση βασίστηκε στην κοινωνική αξιοποίηση της εξαιρετικής για την εποχή εκείνη διοικητικής δομής του στρατού: οι Ρωμαίοι είχαν διαιρεθεί σε λόχους που συγκροτούσαν τη λοχίτιδα εκκλησία, με ευρύτατες νομοθετικές αρμοδιότητες. Οι αποφάσεις λαμβάνονταν κατά πλειοψηφία, κάθε λόχος είχε μια ψήφο. Οι πατρίκιοι δεν μπορούσαν πλέον να ελέγχουν τα πολιτικά δρώμενα χωρίς τη συμμαχία των εύπορων πληβείων, που έδιναν συνήθως και την πλειοψηφία στη λοχίτιδα εκκλησία.

→ Το 312 π.Χ. οι πληβείοι συγκλητικοί εξισώθηκαν τυπικά με τους πατρικίους και το 304 π.Χ. εκδόθηκαν οι διατάξεις του αστικού δικαίου (legis actiones). Το 299 π.Χ. συμπληρώθηκε και κατοχυρώθηκε με νέο νόμο μια παλαιότερη δυνατότητα προσφυγής κάθε καταδικασθέντος πολίτη ενώπιον του λαού και το 287 π.Χ., με άλλο νόμο, οι πληβείοι άρχισαν να εκφράζονται πολιτικά μέσω των δέκα δημάρχων και να αναγνωρίζονται ως ισότιμοι πολίτες.

→ Η εμφανής ταξική πάλη μεταξύ πληβείων και πατρικίων έληξε όταν τα ψηφίσματα των συνελεύσεων των πληβείων απέκτησαν ισχύ νόμου, χωρίς την ανάγκη έγκρισης από τη Σύγκλητο. Δεν εφαρμόστηκε, βέβαια, στην πράξη η απεριόριστη πρόσβαση των πληβείων στη διοίκηση του ρωμαϊκού κράτους, ούτε προέκυψε μια ισότιμη μεσαία κοινωνική τάξη, κατά τα ελληνικά πρότυπα. Το σύστημα εξουσίας παρέμεινε ολιγαρχικό και ουσιαστικά ευνοημένοι ήταν μόνο οι εύποροι πληβείοι, γεγονός που άνοιξε το δρόμο σε μια νέα «αριστοκρατία του πλούτου».

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- **Ιδιοκτησία και οικονομικές αξίες. Τεχνολογική υπεροχή**

- Η ρωμαϊκή πολιτεία διαχώρισε με ορθολογική δεινότητα τα δημόσια πράγματα (*res publica*), υπό την έννοια των κοινόχρηστων αγαθών στην υπηρεσία του λαού ως συνόλου, από τα ιδιωτικά (*res privata*). Θεσμοθέτησε το αδιαφιλονίκητο και το απόλυτο του ατομικού δικαιώματος στην προσωπική περιουσία. Κατοχύρωσε όχι μόνο την καλή, αλλά και την κακή χρήση της ιδιοκτησίας, θέτοντας τα θεμέλια της άκριτης προσωπικής ικανοποίησης των εχόντων.
- Η πρακτική αυτή ήταν αντίθετη με τη νομική και εθιμική παράδοση στις ελληνικές πόλεις-κράτη, αλλά και τη ρωμαϊκή αρετή της εγκράτειας. Η παραπάνω υπερβολή του ατομικισμού αντισταθμίστηκε πάντως εν μέρει με μια κοινοτική επιλογή μείζονος σημασίας, τη διατήρηση στοιχειώδους κοινωνικής συνοχής και την αποτελεσματική άσκηση των κοσμικών εξουσιών.
- Η άρχουσα τάξη των πατρικίων, παρά τις κοινωνικοοικονομικές καταχρήσεις της, αναγνώριζε ότι οι απλοί ελεύθεροι πολίτες όλης της επικράτειας αποτελούσαν το σταθερό μακροχρόνιο θεμέλιο της πολιτείας που κυβερνούσαν και το μόνο στήριγμά της στις δύσκολες εποχές. Δεν τους επέτρεψε να αναδειχθούν σε μια ισχυρή μεσαία κοινωνική τάξη, φρόντιζε όμως να προστατεύει τη μικρή ιδιοκτησία της γης τους, θεσμοθετώντας την πάση θυσία διαφύλαξη της οικογενειακής αγροτικής καλλιέργειας.
- Υπό ορισμένους περιορισμούς, παραχωρήθηκαν από τα τέλη του 4ου π.Χ. αιώνα τα δικαιώματα του Ρωμαίου πολίτη στους κατακτηθέντες «συμμάχους». Ο ευφυής συνδυασμός γενικής οικονομικής προστασίας και ειδικών εκχωρήσεων πολιτικών προνομίων στους μικρομεσαίους συμμάχους προσέφερε στην επικράτεια το αναγκαίο ευρύτατο εφελτήριο για τις μελλοντικές επεκτάσεις της και μια σχεδόν αστείρευτη δυνατότητα αναπλήρωσης των απωλειών.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

• Ιδιοκτησία και οικονομικές αξίες. Τεχνολογική υπεροχή

→ Η κοινωνικοοικονομική στήριξη των μικρομεσαίων αποδείχθηκε σωτήριο υπόβαθρο της ρωμαϊκής πολιτείας κατά τη μακρά της διαδρομή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η περίοδος των καρχηδονιακών πολέμων: παρά τις συνεχείς ήττες των ρωμαϊκών στρατευμάτων, υπηρετήθηκε εθελοντικά από ευρύτατη λαϊκή βάση η παραδοσιακή αρετή της constantia, η καρτερία της πολιτείας ως συνόλου απέναντι στις δυσάρεστες εξελίξεις και καταστροφές μέχρις ότου αποκατασταθεί η τάξη των πραγμάτων. Η ρωμαϊκή πολιτεία θεσμοθέτησε και σεβάστηκε κατά το μέγιστο διάστημα της μακράς πορείας της την κοινωνικοοικονομική πρακτική της προστασίας της μικρής ιδιοκτησίας άρα και την ουσιαστική ελευθερία των μικρομεσαίων να 'ιστανται ως παραγωγοί και να υπάρχουν ως πολίτες

→ Η κατάκτηση αυτή εμπεδώθηκε στη συνείδηση των λαών της επικράτειας ως κληρονομικό δικαίωμα. Μετά την κατάλυση του δυτικού σκέλους της πολιτείας το 476 μ.Χ., η ρωμαϊκή παράδοση εμφύσησε στον άκληρο πλέον αγροτικό κόσμο της μεσαιωνικής Ευρώπης τη δύναμη για διαρκείς εξεγέρσεις κατά των μεγαλοϊδιοκτητών γης.

→ Επέζησε της κοσμικής και ιδεολογικής δεσποτείας του χιλιόχρονου φεουδαρχικού καθεστώτος, στήριξε την κοινωνικοοικονομική ανεξάρτηση μικρομεσαίων αστών και κτηματιών κατά τον ύστερο μεσαίωνα, θεμελίωσε πολιτικοστρατιωτικά την ευρωπαϊκή αναγέννηση.

→ Ακολούθησαν οι ριζοσπαστικές αρχές της γαλλικής επανάστασης για την αναδιανομή των κοινωνικών εξουσιών. Παρά τη νόθευσή τους από τα πολιτεύματα των αντιπροσωπευτικών δημοκρατιών, αποδεικνύεται μέχρι σήμερα ότι για την ουσιαστική λειτουργία των θεσμών τους είναι αναγκαία η παρουσία μιας πολυάριθμης, οικονομικά ανεξάρτητης και πολιτικά σημαίνουσας, μικρομεσαίας τάξης.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- **Ιδιοκτησία και οικονομικές αξίες. Τεχνολογική υπεροχή**
 - Διαπιστώνεται λοιπόν ότι και η ρωμαϊκή πολιτεία ακολουθεί την ιστορική παράδοση, διατηρεί και θεσμοθετεί την κορυφαία εκτίμηση που έτρεφαν οι κοινωνίες από γενέσεως της γεωργοκτηνοτροφίας στο οικονομικό αντίκρισμα του πρωτογενούς τομέα της παραγωγής.
 - Ακολουθούσε, αλλά σε απόσταση, η αναγνώριση της κοινωνικής συμβολής της μεταποίησης και η συνακόλουθη επιβράβευση του μόχθου με την οικονομική ικανοποίηση του βιοτέχνη. Η αναγκαία για τη διακίνηση και ανταλλαγή αγαθών άσκηση του εμπορίου παρέμενε προσφορά υπηρεσιών μειωμένης εκτίμησης στην κοινωνία. Επιβίωνε ο απόηχος της υγιούς αρχέγονης αγοράς με την ανταλλαγή προϊόντων μεταξύ παραγωγών.
 - Συνεχίζεται άλλωστε μέχρι τις μέρες μας η παράδοση της προσιτής στους οικονομικά ασθενέστερους «λαϊκής» αγοράς, η άμεση συναλλαγή παραγωγού και καταναλωτή σε ανοιχτούς δημόσιους χώρους. Ο αναγκαίος για την ανάπτυξη των κοινωνιών και την μεταξύ τους παραγωγική διασύνδεση ρόλος του εμπόρου είχε επιβαρυνθεί με διαρκή καχυποψία ως προς την τήρηση της ηθικής του υποχρέωσης για ένα εύλογο κέρδος.
 - Η παραπάνω αξιακή κατάταξη των συνιστωσών της οικονομικής ζωής στηριζόταν παραδοσιακά από τους μεγαλοϊδιοκτήτες γης, με στόχο την περιχαράκωση του συνόλου των προνομίων τους κατά τις πέντε χιλιετίες πρωτοκαθεδρίας στο κοινωνικοοικονομικό και πολιτικό γίγνεσθαι. Οι απαξιωτικές θέσεις του Αριστοτέλη για την είσπραξη τόκων συνέπιπταν με τα κοινωνικοοικονομικά πιστεύω των Ρωμαίων. Στη συνείδηση πατρικίων και πληβείων ήταν απερίφραστη η ηθική υποβάθμιση όσων έθεταν ως κύριο στόχο ζωής την κοινωνική καταξίωση μέσω της συγκέντρωσης και επιδεικτικής αξιοποίησης του χρήματος από τις χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες της εποχής.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- **Ιδιοκτησία και οικονομικές αξίες. Τεχνολογική υπεροχή**
 - Με τη στήριξη του χριστιανισμού, οι υγιείς οικονομικές απόψεις περί απερίφραστης καταδίκης των τοκογλύφων διατηρήθηκαν και κατά τον μακρύ δυτικοευρωπαϊκό μεσαίωνα. Η χαλάρωση της αρχαιοελληνικής, ρωμαϊκής και χριστιανικής ηθικής ως προς τη φύση ορισμένων πηγών κέρδους και η ανεπιφύλακτη κοινωνική καταξίωση των εμπόρων ήρθαν τον 16ο αιώνα, με την ανάδυση του εμπορικού καπιταλισμού.
 - Η ρωμαϊκή πολιτεία κατέκτησε και διατήρησε την τεχνολογική υπεροχή μεταξύ όλων των μεγάλων και μικρών δυνάμεων της εποχής της. Οι αρχαίοι Έλληνες διακρίθηκαν για την εφευρετικότητα και σε τεχνολογικά δημιουργήματα. Οι Ρωμαίοι αναδείχθηκαν κορυφαίοι στη συνεχή βελτίωση και πρακτική αξιοποίηση της τεχνολογίας. Κατασκεύασαν κοινωφελή και μακρόπνοα μεγάλα έργα υποδομής σε όλη την απέραντη επικράτεια.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

• Ιδιοκτησία και οικονομικές αξίες. Τεχνολογική υπεροχή

→ Τα ίχνη των ρωμαϊκών δρόμων, των υδραγωγείων, των δημόσιων λουτρών, της ευρύτερης κτηριακής υποδομής του κράτους, προκαλούν μέχρι σήμερα το θαυμασμό για την ορθή σύλληψη, την κατασκευαστική και λειτουργική τους πληρότητα.

→ Το χερσαίο εμπόριο και οι συγκοινωνίες έγιναν ευκολότερες και ασφαλέστερες, η υγιεινή και η ποιότητα ζωής των κατακτημένων περιοχών βελτιώνονταν συστηματικά, με συνακόλουθη τη μεγάλη αύξηση του πληθυσμού. Αποτελεί διαχρονικό παράδειγμα προς μίμηση και η άριστα οργανωμένη συντήρηση αυτών των πολύπλοκων κοινωφελών έργων κατά τους πολλούς αιώνες της ρωμαϊκής κυριαρχίας, ενώ θλίβει η συχνή εγκατάλειψη, κατάρρευση και λησμονιά τους από τις τοπικές αρχές και τους άμεσα ωφελούμενους κατοίκους, αμέσως μετά την έξοδο της περιοχής τους από τη ρωμαϊκή επικράτεια.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- **Η ρωμαϊκή εποποιία στη στρατιωτική τεχνολογία της εποχής της**
 - Αναπτύσσοντας συνεχώς τη στρατιωτική τεχνολογία της εποχής, οι Ρωμαίοι φρόντιζαν σχολαστικά για την αναβάθμιση της πολεμικής μηχανής, διδασκόμενοι συνεχώς από τους αντιπάλους στα πεδία των μαχών.
 - Η ρωμαϊκή λεγεώνα, μετεξέλιξη της ετρουσκικής πειθαρχημένης πυκνής φάλαγγας βαριά οπλισμένων πεζικάριων, στους οποίους εντάχθηκαν οργανικά ίλες κατάλληλα εξοπλισμένου ιππικού, ενσωμάτωσε τα ισχυρά σημεία των ελληνικών και στη συνέχεια των μακεδονικών μονάδων μάχης και κυριάρχησε στις περισσότερες πολεμικές αναμετρήσεις.
 - Αναδείχθηκε παράλληλα και σε αυτοεφοδιαζόμενη κινητή τεχνική μονάδα, ιδιαίτερα αποτελεσματική στις κατασκευές των αναγκαίων έργων για τον έλεγχο της ευρύτερης επιχειρησιακής περιοχής της. Κάλυπτε όχι μόνο τις οχυρώσεις θέσεων στρατηγικής σημασίας αλλά και τη διάνοιξη συγκοινωνιακών έργων, που διασφάλιζαν τους πολύτιμους δίαυλους επικοινωνίας.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- **Η κατάκτηση της Ιταλίας και της Μεσογείου**

- Επί δύομισι αιώνες (509 - 265 π.Χ.), η ρωμαϊκή πολιτεία βελτίωνε και συμπλήρωνε συνεχώς την κοινωνική και στρατιωτική της οργάνωση. Η κατάκτηση της ιταλικής χερσονήσου ολοκληρώθηκε με την κυριαρχία της ρωμαϊκής πολιτείας επί των ελληνικών πόλεων-κρατών του νότου.
- Η αποτυχία του Πύρρου, βασιλιά της Ηπείρου, να βοηθήσει τον ελληνισμό της Ιταλίας οδήγησε το 272 π.Χ. στην άλωση και του Τάραντα, της μεγαλύτερης ελληνικής αποικίας στη νότια Ιταλία.
- Η κυριαρχία των Ρωμαίων σε όλη τη ιταλική χερσόνησο δημιούργησε ένα νέο πολιτικό μόρφωμα, με τον εύχο τίτλο «η ρωμαϊκή συμμαχία». Η πόλη της Ρώμης θεσμοθέτησε ξεχωριστές διμερείς σχέσεις υποταγής με κάθε πόλη ή ένωση πόλεων και απαγόρευε στα μέλη της «συμμαχίας» να συνδέονται μεταξύ τους.
- Οι Ρωμαίοι πολεμούσαν παράλληλα και για την απώθηση των κελτικών φύλων που είχαν εγκατασταθεί γύρω στο 500 π.Χ. νοτίως των Άλπεων, στην κοιλάδα του Πάδου. Εκμεταλλευόμενοι τη σύγκρουση της Ρώμης με την ετρουσκική πόλη των Βηίων, οι «Γαλάτες» (Galli), όπως αποκαλούσαν τους Κέλτες οι Ρωμαίοι, επιτέθηκαν και διέλυσαν το 390 π.Χ. τις εντεταλμένες για τη φύλαξη της Ρώμης λεγεώνες στον παραπόταμο του Τίβερη, Αλλία, δεκαεπτά μόλις χιλιόμετρα από τις βόρειες παρυφές της πρωτεύουσας. Έσπειραν τον τρόμο, κατάφεραν περί το 387 π.Χ. να λεηλατήσουν τη Ρώμη και επέστρεψαν στις βάσεις τους.
- Η ρωμαϊκή πολιτεία αξιοποίησε το πάθημά της, επιβάλλοντας κατ' αρχάς στις εστίες τους την ισορροπία του τρόμου. Στο πλαίσιο της εξασφάλισης των μετόπισθεν ενόψει του δεύτερου καρχηδονιακού πολέμου, η συντριπτική νίκη της επί δύο κελτικών φύλων στην κοιλάδα του Πάδου, το 225 π.Χ., έθεσε τέλος στις δυνατότητες και φιλοδοξίες των Κελτών να δρουν ως σημαίνουσα για τους Ρωμαίους απειλή.

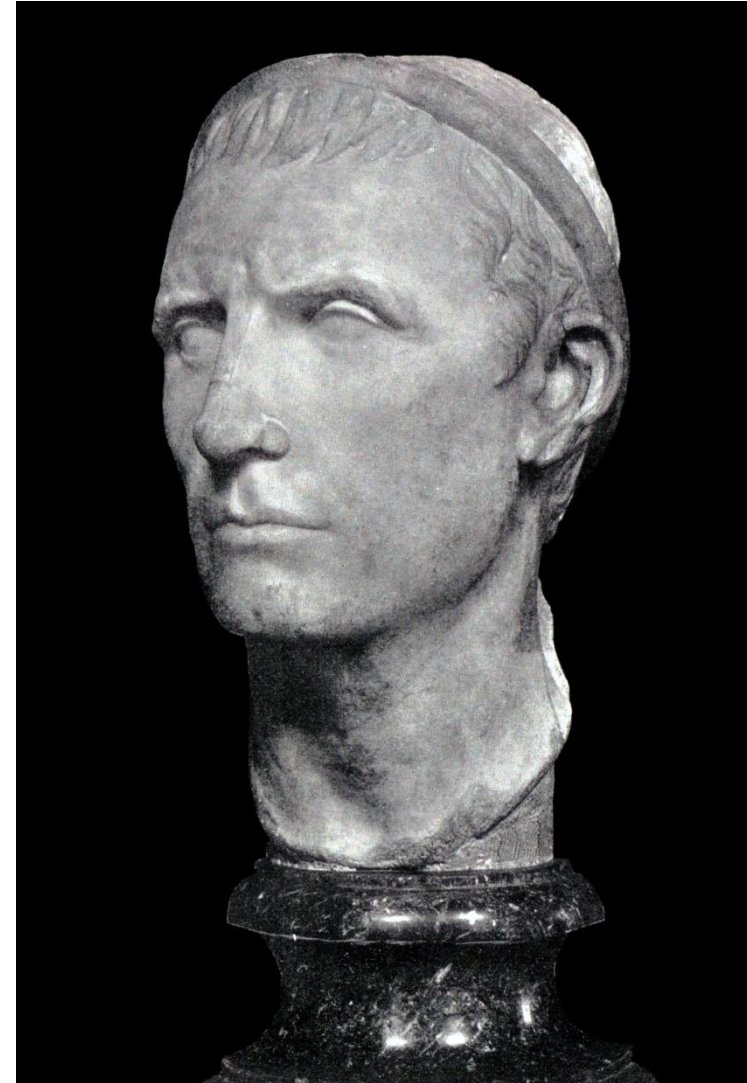
Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- **Η κατάκτηση της Ιταλίας και της Μεσογείου**

→ Μετά την των Μακεδόνων ο Αντίοχος Γ' των Σελευκιδών θεώρησε ότι οι περιστάσεις ήταν κατάλληλες για την αποκατάσταση της επιρροής του στη Μικρά Ασία και την επέκτασή της στον ελλαδικό χώρο. Οι Ρωμαίοι δεν είχαν αντίρρηση για το πρώτο, αλλά δεν επέτρεπαν το δεύτερο. Εκστράτευσαν στη Μικρά Ασία, νίκησαν κατ' επανάληψη τα στρατεύματα του Αντίοχου, περιόρισαν και αποδυνάμωσαν το βασίλειό του με τη συνθήκη της Απάμειας το 188 π.Χ.

→ Οι Σελευκίδες υποχρεώθηκαν να αποσυρθούν πίσω από την οροσειρά του Ταύρου, να διαλύσουν το ναυτικό τους και να πληρώσουν υπέρογκη πολεμική αποζημίωση. Η Ρώμη δεν ενδιαφερόταν στις αρχές του 2ου π.Χ. αιώνα για την προσάρτηση των περιοχών που εκτείνονται στη σημερινή Τουρκία και Συρία, συνέχισε όμως να κυριαρχεί πλήρως επί των Σελευκιδών. Η τελική μετατροπή της επικράτειας των Σελευκιδών σε ρωμαϊκή επαρχία έγινε έναν και πλέον αιώνα αργότερα, κατά το λυκόφως της ρεπουμπλικανικής περιόδου στη ρωμαϊκή πολιτεία, από τον Πομπήιο (64 π.Χ.).

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- **Η ρωμαϊκή εποποιία στη στρατιωτική τεχνολογία της εποχής της**
 - Στο διάστημα της ίδιας περίπου περιόδου, από το 262 έως το 146 π.Χ., οι Ρωμαίοι συγκρούστηκαν τρεις φορές και με την αναδυθείσα από τους Φοίνικες άλλη μεγάλη ναυτική δύναμη της εποχής, τους Καρχηδόνιους. Το αρχικό μήλον της έριδος ήταν η Σικελία, στο δυτικό τμήμα της οποίας οι Καρχηδόνιοι είχαν επεκτείνει μεταξύ 5ου και του 3ου αιώνα π.Χ. τις παλαιές βάσεις που διατηρούσαν από την εποχή του αποικισμού των Φοινίκων.
 - Τα αίτια της σύγκρουσης μπορούν να συνοψιστούν στον παραδοσιακό «φόβο» των Ρωμαίων για την περιφρούρηση της ιταλικής χερσονήσου από τους γείτονές τους, που κατέληγε πάντοτε σε επεκτατικούς πολέμους, και στη φιλοδοξία των Ρωμαίων πατρικίων για στρατιωτική δόξα, που κάλυπτε και την απληστία τους με νέες πλούσιες γαίες.
 - Ο πόλεμος ξέσπασε το 261 π.Χ. Μέχρι το 249 οι Καρχηδόνιοι είχαν εκδιωχθεί από τη Σικελία, αλλά με θαλάσσιες νίκες ξαναπάτησαν στο νησί.
 - Η χαρακτηριστική καρτερία και ανθεκτικότητα της ρωμαϊκής πολιτείας απέναντι στις ήττες και τις συμφορές οδήγησαν στην τελική επικράτησή της. Οι όροι της ειρήνης του 241 π.Χ. ήταν επεικειές για τους Καρχηδόνιους: καταβολή πολεμικής αποζημίωσης και αποχώρηση από τη Σικελία.
 - Ύστερα από την ήττα, η Καρχηδόνα δημιούργησε νέες πλουτοπαραγωγικές βάσεις, ικανές να χρηματοδοτήσει τη δυναμική επαναφορά της στο πεδίο της μάχης, δεδομένου ότι οι Ρωμαίοι ανέπτυσαν μεθοδικά τις ναυτικές τους δυνάμεις για την κυριαρχία και της νοτιοδυτικής Μεσογείου.
 - Εντούτοις, η Ρωμαϊκή Πολιτεία αιφνιδιάστηκε από ξηράς στην ίδια την ιταλική χερσόνησο και έζησε την καρχηδονική απειλή προ των πυλών της Ρώμης.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- **Η ρωμαϊκή εποποιία στη στρατιωτική τεχνολογία της εποχής της**
 - Το 219/8 π.Χ., μετά την προώθηση του καρχηδονιακού στρατού υπό τον στρατηλάτη Αννίβα στα εδάφη των συμμάχων της Ρώμης, άρχισε ο δεύτερος καρχηδονιακός πόλεμος. Ο Αννίβας ξεκίνησε την εκστρατεία από την Ισπανία, πέρασε τα Πυρηναία και τις Άλπεις με δραματικό φόρο αίματος και καθήλωσε τους Ρωμαίους στην Ιταλία, προσπαθώντας να τους απομονώσει από τους συμμάχους τους. Πέτυχε λαμπρές νίκες αλλά έχασε τον πόλεμο, έλαμψαν και πάλι οι ρωμαϊκές αρετές της πίστης/εμπιστοσύνης στην πολιτεία τους και της καρτερίας.
 - Ο Αννίβας διέπραξε ένα μοιραίο στρατηγικό λάθος, επέλεξε να οδηγήσει τις δυνάμεις του προς τη νότια Ιταλία αντί της επίθεσης στη Ρώμη.
 - Η ρωμαϊκή πολιτεία οργάνωνε συνεχώς νέες λεγεώνες, απέφυγε την αναμέτρηση σε μάχη εκ παρατάξεως με τους Καρχηδόνιους και διεξήγαγε έναν αποτελεσματικό πόλεμο φθοράς επί ιταλικού εδάφους. Ο εισβολέας χρειάστηκε ενισχύσεις, οι εφεδρείες από την Καρχηδόνα συνετρίβησαν στην Ισπανία και την Ιταλία πριν ενωθούν με τις δυνάμεις του Αννίβα και η εξάντλησή τους τον ανάγκασε να επιστρέψει. Η μοιραία συνέχεια για την Καρχηδόνα, μια ρωμαϊκή απόβαση στην Αφρική, πραγματοποιήθηκε το 204 π.Χ.
 - Η ήττα του Αννίβα από τον Σκιπίωνα στην Ζάμα, το 202 π.Χ., σηματοδότησε τη λήξη του δεύτερου Καρχηδονικού πολέμου αλλά και της καρχηδονικής κυριαρχίας στη δυτική Μεσόγειο. Η Καρχηδόνα συνθηκολόγησε την επόμενη χρονιά, αυτή τη φορά με όρους επαχθείς. Αναγκάστηκε να διαλύσει το στόλο της, να παραιτηθεί της ανεξάρτητης εξωτερικής της πολιτικής και να πληρώσει υπέρογκη πολεμική αποζημίωση σε πενήντα ετήσιες δόσεις.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- Η ρωμαϊκή κυριαρχία στη Σικελία και τη βόρεια Αφρική

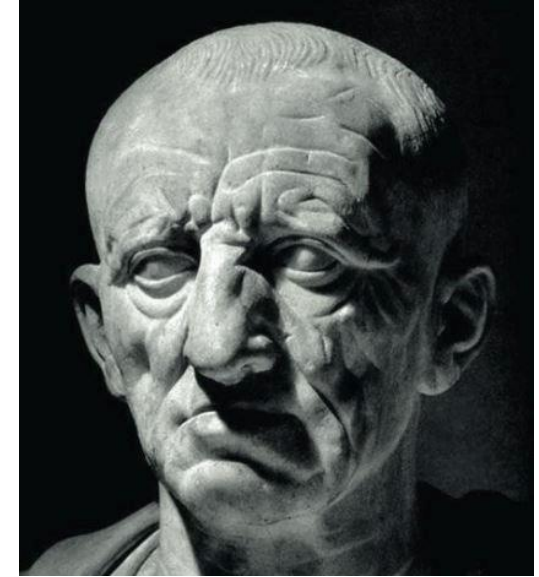
→ Οι Ρωμαίοι επέμειναν στην ολοσχερή καταστροφή της Καρχηδόνας, όπως αναδεικνύεται και από τον συγκλητικό Κάτωνά τον πρεσβύτερο, τιμητή και επίδοξο αναμορφωτή των «διεφθαρμένων από τις ανατολικές επιρροές» ηθών της ρωμαϊκής άρχουσας τάξης.

→ Στο τέλος κάθε συνεδρίασης της συγκλήτου, ακόμα και για άσχετη προς την Καρχηδόνα ημερήσια διάταξη, ο μεγάλου κύρους Ρωμαίος πολιτικός τελείωνε την αγόρευσή του με τη μονότονη επανάληψη μιας λακωνικής και κυνικής αποστροφής: «Γνώμη μου είναι ότι η Καρχηδόνα πρέπει να καταστραφεί».

→ Η Ρώμη προκάλεσε τον τρίτο καρθηδονικό πόλεμο, φροντίζοντας βέβαια να συμπέσει η έναρξή του με το τέλος της πεντηκονταετούς πολεμικής αποζημίωσης.

→ Η ακμαία και ειρηνική επικράτεια των Καρχηδονίων έπεσε θύμα της εκδίκησης των Ρωμαίων για τον τρόπο που τους είχε προκαλέσει ο Αννίβας, αλλά και της απληστίας των πατρικίων μεγαλογαιοκτημόνων που εποφθαλμιούσαν τις εύφορες εκτάσεις της βόρειας Αφρικής, με τις ανταγωνιστικές προς το ιταλικό λάδι και κρασί καλλιέργειες.

→ Ο πόλεμος κηρύχθηκε από τη ρωμαϊκή πολιτεία για ασήμαντη αφορμή το 149 π.Χ. Μετά από μακρά πολιορκία η πόλη της Καρχηδόνας καταστράφηκε ολοσχερώς το 146 π.Χ. Ο Ρωμαίος πολίτης μπορούσε πλέον να ισχυρίζεται ότι «ολόκληρη η Μεσόγειος έχει γίνει η δική μας θάλασσα» (mare nostrum).

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- **Παρακμή του ρεπουμπλικανικού καθεστώτος. Γράκχοι και Σύλλας**

- Τον αιώνα που ακολούθησε την καταστροφή της Καρχηδόνας (μέσα 2ου μέχρι μέσα 1ου π.Χ. αιώνα), παρήκμασαν οι παραδοσιακές αξίες, ορισμένες δομές και οι περισσότερες λειτουργίες της Res Publica Romanorum. Ήδη από τις αρχές του 2ου π.Χ. αιώνα παρατηρείται αύξηση του αριθμού των αγροτών που έχαναν την οικονομική τους αυτάρκεια, με ταυτόχρονη προώθηση των δούλων στην παραγωγική διαδικασία. Οι πατρίκιοι παρέκαμπταν τους περιοριστικούς νόμους για το όριο στη γαιοκτησία και την παραδοσιακά απαγορευμένη άσκηση του εμπορίου.
- Η καταπάτηση γαιών από την τάξη των πατρικίων και των εύπορων πληβείων έγινε συνήθης πρακτική, επικουρούμενη από την τακτική της ρεπουμπλικανικής ρωμαϊκής πολιτείας να αποπληρώνει τα χρέη της προς τους πλούσιους ιδιώτες σε γη και να τους νοικιάζει ακαλλιέργητες εκτάσεις αντί να τις διανέμει στους ακτήμονες. Η συνολική μείωση της αγροτικής παραγωγής και η συρρίκνωση της μικρομεσαίας τάξης καταγράφονται ως αναμενόμενο κοινωνικοοικονομικό αποτέλεσμα

- Οι νέες δυνατότητες πλουτισμού ανέδειξαν τους «ιππείς» σε μία νέα ισχυρή κοινωνική τάξη ευπόρων, συνήθως εμπόρων. Μέλη της τάξης των ιππέων ενώνονταν σε εταιρείες για να αναλάβουν ακόμα και κρατικές υπηρεσίες. Το εξαθλιωμένο πλήθος των πτωχών πληβείων βασιζόταν συχνά στις δωρεάν διανομές τροφίμων για την επιβίωσή του, πολλοί συνέρρεαν στις πόλεις και εκλιπαρούσαν για θέσεις ανειδίκευτου εργάτη στην υπηρεσία των πλουσίων.

- Απροστάτευτο ήταν και μεγάλο ποσοστό των Ιταλών συμμάχων δίχως τα πλήρη δικαιώματα του Ρωμαίου πολίτη, ενώ σε χειρότερη κατάσταση βρίσκονταν οι κάτοικοι των περιοχών που κατακτήθηκαν εκτός Ιταλίας, με κυρίαρχα τα αισθήματα της εγκατάλειψης και της αδικίας.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- **Παρακμή του ρεπουμπλικανικού καθεστώτος. Γράκχοι και Σύλλας**

- Σύμβολα της αντίδρασης απέναντι στη νέα τάξη πραγμάτων αναδείχθηκαν δύο αδέρφια από παραδοσιακή συγκλητική οικογένεια, οι Γράκχοι, δήμαρχοι των πληβείων μετά τα μέσα του 2ου π.Χ. αιώνα. Ο Τιβέριος Σεμπρόνιος Γράκχος εκλέχθηκε δήμαρχος το 133 π.Χ. με φιλολαϊκές προτάσεις για τη διάσωση της παραδοσιακής κοινωνικής δομής.
- Τα μέτρα του για την ενίσχυση των αγροτών και την αποσυμφόρηση των πόλεων συνάντησαν μεγάλη αντίδραση, η σύγκλητος απέσυρε την υποστήριξή της.
- Ο Γράκχος συκοφαντήθηκε από τη θιγόμενη τάξη των πατρικίων ότι επιθυμούσε να γίνει βασιλιάς, συγκλητικοί τον ξυλοκόπησαν μέχρι θανάτου στην αγορά και πέταξαν το πτώμα του στον Τίβερη.
- Δέκα χρόνια μετά, ο Γάιος Σεμπρόνιος Γράκχος εκλέχθηκε δήμαρχος δύο συνεχόμενες χρονιές (123 – 122 π.Χ.), καλύτερα προετοιμασμένος και αποφασισμένος να στηριχθεί σε ευρύτερη λαϊκή βάση. Επανασυγκρότησε τις επιτροπές για την καταγραφή και διανομή γαιών που είχε ιδρύσει ο αδερφός του, οργάνωσε κρατικές διανομές σίτου στους απόρους και ενήργησε για την απονομή πολιτικών δικαιωμάτων στους συμμάχους. Οι κρατούντες τις κοσμικές εξουσίες κινητοποιήθηκαν και ο Γάιος Γράκχος αυτοκτόνησε κυνηγημένος εν μέσω ταραχών και σφαγών των υποστηρικτών του

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- **Παρακμή του ρεπουμπλικανικού καθεστώτος. Γράκχοι και Σύλλας**

- Μετά τους Γράκχους, ο «ταξικός» αγώνας εκφυλίζεται μεταξύ δύο κοινωνικών ομάδων, των «αρίστων» (optimates) και των «λαϊκών» (populares), που φαινομενικά αντιπροσώπευαν τη βάσει περγαμηνών ανώτερη τάξη και τη λαϊκή παράταξη. Η πραγματική διαφορά τους περιοριζόταν στις μεθόδους για την απόκτηση εξουσίας: οι πρώτοι επέλεγαν τις παραδοσιακές πηγές, την επιρροή της συγκλήτου και των πατρικίων, οι δεύτεροι υποστήριζαν φιλολαϊκά μέτρα και δρούσαν μέσω της δημαρχίας και της συνέλευσης των πληβείων. Οι περιορισμένοι εκ του πολιτεύματος δημοκρατικοί θεσμοί εξετράπησαν προς τη γνωστή και στις μέρες μας δημιουργία μόνιμα εξαρτημένων οπαδών.
- Αποτέλεσμα αυτής της πρακτικής, που ακολουθήθηκε στη συνέχεια από αρκετούς Ρωμαίους αρχηγούς εκστρατειών, ήταν η δημιουργία προσωπικών στρατών, απόλυτα αφοσιωμένων στον επικεφαλής τους λόγω της διαμόρφωσης μιας σταθερής πελατειακής σχέσης, κατεξοχήν υπονομευτικής των δημοκρατικών θεσμών.
- Η υπατεία αποτελούσε πλέον υπόθεση λίγων οικογενειών, διευρύνθηκε η πολιτική διαφθορά, η πλήρης αδιαφορία των πατρικίων και των νεόπλουτων για τους φτωχούς πληβείους οδήγησε σε περαιτέρω εξαθλίωση και καταφυγή στη βία. Η θαλάσσια πειρατεία φούντωσε και δυσκόλευε το εξωτερικό εμπόριο, οι εμφύλιες συγκρούσεις και οι ομαδικές σφαγές πολιτών αποκορυφώθηκαν. Η Σύγκλητος έδωσε κατ' εξαίρεση στον στρατιωτικό και πολιτικό Σύλλα το αξίωμα του «δικτάτορα» με απεριόριστες κοσμικές εξουσίες (81 - 79 π.Χ.), δημιουργώντας νέο προηγούμενο για την εν συνεχεία μόνιμη ανάθεση δικτατορικών εξουσιών

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Από τον 5^ο π.Χ. αιώνα μέχρι τη διαίρεση (395 μ.Χ.)

- Παρακμή του ρεπουμπλικανικού καθεστώτος. Γράκχοι και Σύλλας
 - Ο Σύλλας επανέφερε την απόλυτη κυριαρχία των πατρικίων και προχώρησε σε μαζικές «προγραφές» αντιπάλων, μόνο στον ιππόδρομο έξι χιλιάδες Ρωμαίοι πολίτες σφαγιάστηκαν. Η οικονομική κάμψη είχε εμπεδώσει στον λαό τον ρευστό φόβο για την καθημερινή επιβίωση.

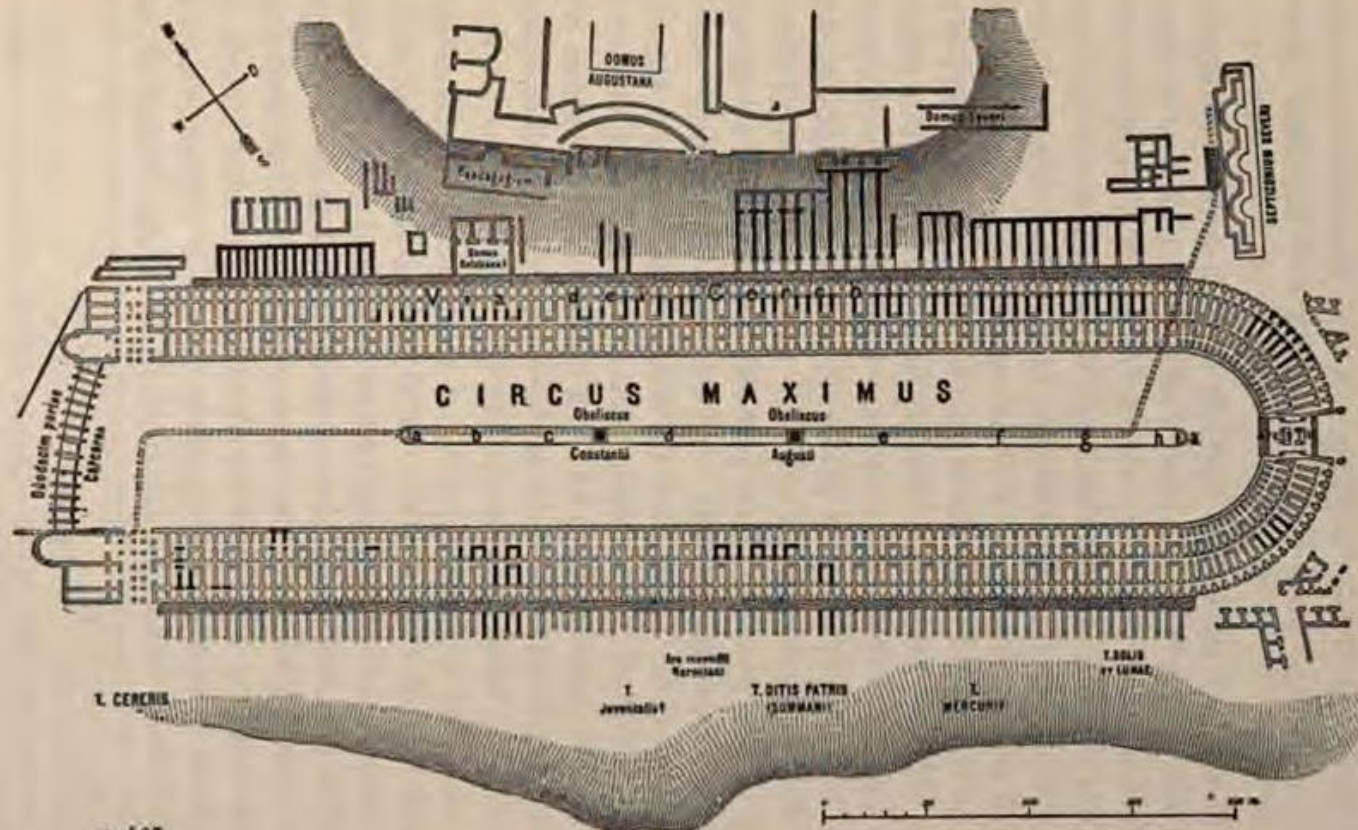

FIG. 82. — PLAN OF THE CIRCUS MAXIMUS.